

[B] **OVERDAAD, WALG EN VERVELING.
“GAIUS” VAN JOHAN DE BOOSE**

“Als het om literatuur gaat is niet overdaad maar matiging dodelijk”, aldus het motto van Alain Fleisher, de Franse literator die het exces tot stijlmiddel maakte. Ook in de historische roman *Gaius* van Johan de Boose tiert de overdaad welig. Niet alleen tiert ze welig, ze brult, loeit, kermt, krijst, gromt, gnuift, kraait, en bij gelegenheid hinnikt ze ook. Welig.

Het klassieke schoonheidsideaal predikt kunstige ongekunsteldheid. *Ars artem celandi*, om er de taal van Nero tegenaan te gooien. Geparafraseerd: de kunst bestaat erin de artistieke ingrepen te maskeren. Veel fictie vaart nog steeds, al dan niet weloverwogen, onder dit vaandel. Literatuur die zichzelf onzichtbaar tracht te maken.

Het proza van De Boose is een – om het register van de roman even te lenen – een diep in het smerig poepgaatje gedraaide en vervolgens sierlijk opgestoken middenvinger naar deze “kunstige onzichtbaarheid.”

Gaius is in elk opzicht zelfbewust teatraal. De protagonist, Gaius, is een toneelmeester gespecialiseerd in *deus ex machina*'s. Tot twee maal toe fungeert het theater als decor en op een vreemde manier ook als acteur, of in ieder geval katalysator van de plot. De hoofdstukken dragen elk op emblematische wijze een letter van het woord “omfalos”, Grieks voor navel. De Delphische “navel van de wereld”, maar ook het middelpunt van de *orchestra* van een Grieks theater. In de openingszin van de roman “spert de maan zijn mond als een blèrend toneelmasker.”

Gaius is op de vlucht voor het geweld van die andere theaterliefhebber, keizer Nero. Hij vindt een toevluchtsoord in “de oksel van het Romeinse rijk”, in Aginahamma, thans Ename. Zijn vriend, Crapularius (*nomen est omen*) ontvangt hem gastvrij in zijn villa. Gaius vertelt er in diverse episodes het verhaal van zijn omzwervingen. En zoals dat gaat bij historische romans blijken die te bulken van ontmoetingen met belangrijke historische personages. Passeren de revue: Seneca, Petronius, keizer Nero, en (ietwat anachronistisch) Plutarchus. Verder deelt hij een *love interest*, de prostituee Maria Ana, met de stichter van een nieuwe joodse sekte die

de Romeinen de “vissenaanbidders” noemen. Zijn naam: Jesjoea, aka Jezus. Een overtollig blok van diens folterhout sleept Gaius al een half mensenleven met zich mee, als amulet, of blok aan het been. Tijdens zijn verblijf bij Crapularius ontwikkelt een splinter van dit “vloekhout” zich in Gaius’ vinger van irritatie tot een onrustwekkend abces. Een metafoor.

Lot en plot hebben in *Gaius* de handen stevig in elkaar geslagen. En dat lot, aldus het openingscitaat van stoïcijn Seneca, “leidt de gewillige, en sleurt de onwillige met zich mee”. Onwillig vertrekt Gaius naar Rome, als hij door keizer Nero bij zich geroepen wordt zonder verdere opgave van reden. Gaius vreest voor zijn leven: de Romeinse keizer is niet erg tuk op de monomane nieuwlichters. Zijn vrees blijkt, in eerste instantie, ongegrond. Willens nillens wordt Gaius als toneelmeester van Nero ingelijfd. Hij wordt er getuige van (en acteur in) het theater van de wreedheid dat de keizer met meesterlijke kunstenaarshand heeft uitgebouwd: groteske personages, ingewikkelde intriges, en een plot die weifelt tussen klucht en tragedie.

Johan de Boose versnijdt het levensverhaal van Gaius met scènes in de winterse villa van Crapularius. Gaius en zijn gastheer blijken vrienden van vroeger. Crapularius, hedonist pur sang, daagt Gaius uit om het geheim van zijn villa, een architectonische rebus, te doorgronden. De speelse *pas de deux* tussen de ‘vrienden van weleer’ krijgt de allures van een duel op leven en dood, met opnieuw het theater als brandpunt voor de ingenieuze machinaties van de keizer, het noodlot en de auteur.

Gaius is het eerste deel van een trilogie die *Het Vloekhout* zal heten. De komende delen spelen zich respectievelijk af in de veertiende eeuw en in het jaar 2062. Net als de eerste eeuw na Christus zijn het periodes die aanvoel(d) en als opmaat voor de eindtijd. In de eerste eeuw na de geboorte “Jesjoeja” waait de joodse apocalyptiek over naar Rome en verstrengelt zich met het typisch Romeinse pessimisme tot, wat heet, een levensgevoel. Tacitus en Suetonius, de historici van de vroege keizertijd, borstelen een vernietigend portret van “hun” heden als impliciete lofzang op het verleden, en vice versa. In een tijd van neergang en verval – de etymologische vertaling van “decadentie” – resten Romeinse intellectuelen nog twee levenshoudingen.

“De stoïcijn versus de hedonist”, dixit Gaius. Seneca bekwaamt zich in stoïcijnse ascese en *apatheia*, de kunst om de slagen van het lot te verdragen zonder eronder te lijden. Petronius omhelst de decadentie in een amoreel, esthetiserend hedonisme. Twee variaties op berusting in het verval. De *third way*, het christendom, zou pas ruim een eeuw later voor de Romeinse intelligentsia een legitiem alternatief worden.

In *Gaius* fungeert de neerbuigende, vernietigende liefde van de vroege christenen als achtergrond waartegen de existentiële leegte van de niet-gelovigen zich scherp aftekent. In een van de sterkere passages uit *Gaius* noemt de protagonist zijn geloof een luchtspiegeling, “net zoals de goden zelf: een leeg theater in een lege stad in een lege wereld.”

Het volstrekt amorele hedonisme van de personages Crapularius, Petronius en Nero is schatplichting aan het proto-nihilisme van de Sade. Verlossing is onmogelijk – verlossing waaruit en waarheen? – maar die onmogelijkheid nodigt uit tot een exces van genot. Doelbewust *ad nauseam* rijgt De Boose vreetpartijen en seksuele uitpattingen aaneen. Crapularius (ik bloemlees) vreet, zwelgt, neukt, vingert, naait, sodomiseert (of kontneukt), necrofileert (?), lebbert en likt dat het een lieve lust is.

Deze aanhoudende orgie vertaalt zich stilistisch in een exces van woorden. “Leve de synoniemen, als ik iets doe, doe ik het spits en slim. Synoniemen vergemakkelijken het bestaan”, “kraait” Crapularius halfweg de roman. Als De Boose erin slaagt om op één pagina vier variaties te verzinnen voor een man met – ik som op – doorboorde, geponste, gestanste, geperforeerde en doorgeprikte oren – een man met een oorring dus – dan is dat geestig. Overdaad als stijlfiguur is echter heikel. Voortdurende variatie kan, net als bij seks, beginnen te vermoeien.

Een roman wordt vaak succesvol genoemd als de auteur stijl inzet om centrale thema’s te verzinnebeelden. Iconiciteit: vorm wordt, of verbeeldt inhoud. De Boose heeft doelbewust ingezet op dit stilistisch “teveel”. In theorie slingert dit de lezer, net als de personages, heen en weer tussen lust en walging.

In theorie. Daarom bevreedt *Gaius*: omdat de theorie niet lijkt te kloppen. Branie is verfrissend, maar stilistische opzichtigheid toont de lezer soms

ongewild een glimp van de literaire werkplaats. Terwijl het vocabularium alle kanten uitschiet, doemen beelden op van de schrijver die lange lijsten aanlegt met obsoleete of sterk gemarkeerde woorden.

Zijn personages zijn niet bang, het zijn “haasvreeters, iemand bij wie je wel een ei in zijn poeperd gaar kan koken”, ze maken zich niet uit de voeten maar “zouten op”, ze likkebaarden, blaffen, hinniken, rochelen, kletsmeieren en parlevinken. Ze schrikken zich het klauwzeer en strijken het vaantje.

Metaforen stapelen zich op en “plichtsbewust als een vlieg die zich vastzuigt aan een keutel” ploegt de lezer verder. Maar het duidelijk strategisch uitgespeelde “teveel” aan taal verliest gaandeweg reliëf. Wanneer een wachter postvat in de deur “als een spin in haar web” wekt het na een poosje nog weinig verbazing dat hij nadien in datzelfde deurgat “een web weeft van stilte en achterdocht”.

Het stilistische excès is op papier de uitgelezen strategie om de voze wereld van De Boose te verklanken. Maar de gewilde overdaad en de beoogde walging stranden in verveling. De vraag is: waarom? Het cliché wil dat een historische roman vooral iets vertelt over de tijd waarin hij is geschreven. De historische roman van De Boose is op dit punt misschien – welja – gedateerd. De wereld van *Gaius*, waarin het existentiële tekort en het zinnelijke teveel elkaar in een groot niets opheffen, komt mij althans te vertrouwd voor om nog ophef te baren, laat staan echte walging te wekken.

WANNES GYSELINCK

JOHAN DE BOOSE, *Gaius*, De Bezige Bij, Antwerpen, 2013,
318 p.
